

ISSN 2181-0000
Doi Journal 10.26739/2181-0000

JOURNAL OF MAMUN SCIENCE

VOLUME 3, ISSUE 5 **2025**

«MA'MUN SCIENCE» JURNALI

3 JILD, 5 SON

ЖУРНАЛ «MAMUN SCIENCE»

TOM 3, HOMEP 5

JOURNAL OF «MAMUN SCIENCE»

VOLUME 3, ISSUE 5

«MA'MUN SCIENCE» JURNALI

ЖУРНАЛ «MA'MUN SCIENCE» | JOURNAL OF «MAMUN SCIENCE»

№5 (2025) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-0000-2025-5>

Бош мухаррир: | Главный редактор:
Chief Editor:

Urazbayeva Dilbar Abdullayevna
Psixologiya fanlari doktori (DSc), professor
Ma'mun Universiteti NTM

Бош мухаррир ўринбосари: | Заместитель
главного редактора: | Deputy Chief Editor:

Xudoynazarov Egambergan Madrahimovich
Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),
dotsent Ma'mun Universiteti NTM

TAHRIRIY MASLAHAT KENGASHI | EDITORIAL BOARD | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

FILOLOGIYA FANLARI (INGLIZ TILI)

Axmedov Oybek Saporboyevich

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor
O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

O'rozboyev Abdulla Durdibayevich

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor
Ma'mun Universiteti NTM

Kalandarov Oybek Ruzimbayevich

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Ma'mun Universiteti NTM

Yakubov Muzaffar Kamildjanovich

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Ma'mun Universiteti NTM

Galiyeva Margarita Rafaelovna

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor
O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Nasrullayeva Nafisa Zafarovna

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor
Samarqand davlat chet tillari instituti

Cho'ponov Otanazar Otojonovich

Filologiya fanlari doktori (DSc)
Urganch davlat universiteti

Yakubova Matluba Tajibayevna

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Ma'mun Universiteti NTM

Samandarova Lola Sultanovna

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

FILOLOGIYA FANLARI (RUS TILI)

Cho'ponov Otanazar Otojonovich

Filologiya fanlari doktori (DSc)
Urganch davlat universiteti

Ruzmetov Surojbek Allaberganovich

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Urganch davlat universiteti

FILOLOGIYA FANLARI (NEMIS)

Yakubova Matluba Tajibayevna

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Urganch davlat universiteti

FILOLOGIYA FANLARI (O'ZBEK TILI)

Matnazarov Javlanbek Kabulovich

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Ma'mun Universiteti NTM

TARIX FANLARI

Anatoliy Sagdullayevich Sagdullayev

Tarix fanlari doktori, professor; akademik

O'zbekiston Respublikasi Fanlar
akademiyasining haqiqiy a'zosi

Ashirov Adhamjon Azimbayevich

Tarix fanlari doktori, professor,
O'zbekiston Respublikasi

Fanlar akademiyasi Tarix instituti.

Goncharov Yuriy Mixaylovich

Tarix fanlari doktori, professor
Altay davlat universiteti Rossiya

Shaydurov Vladimir Nikolayevich

Tarix fanlari doktori, dotsent
Leningrad davlat universiteti Rossiya

Abdullayev Utkir Ismoilovich

Tarix fanlari doktori (DSc),
dotsent Urganch davlat universiteti

Matkarimova Sadoqat Maqsudovna

Tarix fanlari doktori (DSc), dotsent
Ma'mun Universiteti NTM

Abdullayev Timur Pulatovich

Tarix fanlari nomzodi, dotsent
Ma'mun Universiteti NTM

Abdalov Umidbek Matniyazovich

Tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),
Dotsent Ma'mun Universiteti NTM

Jumaniyozova Mamlakat Tojiyevna

Tarix fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Urganch davlat universiteti

Xo'jamuratov Umarjon Rustamovich

Tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Urganch pedagogika instituti

PSIXOLOGIYA FANLARI

Shoumarov G'ayrat Baxromovich

Psixologiya fanlari doktori, professor; akademik
O'zbekiston Respublikasi

Fanlar akademiyasining haqiqiy a'zosi

Kryukova Tatyana Leonidovna

Psixologiya fanlari doktori, professor
Kostroma davlat universiteti Belorusiya

Karpinskiy Konstantin Viktorovich

Psixologiya fanlari doktori, professor
Grodno davlat universiteti Belorusiya

IQTISODIYOT FANLARI

Ruzmetov Baxtiyar

Iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ma'mun Universiteti NTM

Sherov Alisher Bakberganovich

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa
doktori (PhD), professor

Ma'mun Universiteti NTM

Voronsova Yuliya Vladimirovna

Iqtisodiyot fanlari nomzodi

Moskva davlat boshqaruvi universiteti

Jabborov Umarbek Rustambekovich

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Cho'ponov San'at Otanazarovich

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Niyazmetov Islambek Masharipovich

Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

PEDAGOGIKA VA FALSAFA FANLARI

Sardor Sharifzoda O'razboy Tabib o'gli

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa
doktori (PhD), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Matnazarov Javlanbek Kabulovich

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Adilov Zafar Yunusovich

Falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Slepko Yuriy Nikolayevich

Psixologiya fanlari doktori, professor

Yaroslav davlat pedagogika universiteti

Xazova Svetlana Abduraxmanovna

Psixologiya fanlari doktori, dotsent Kostroma
davlat universiteti Belorusiya

Kalandarova Madina Baxadirovna

Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Nurullayeva Baxtigul Bobojonovna

Psixologiya fanlari nomzodi, dotsent Ma'mun

Universiteti NTM

TIBBIYOT FANLARI

Yuldashev Baxrom Sobirjanevich

Tibbiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Abdullayev Ravshanbek Babajonovich

Tibbiyot fanlari doktori, professor

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Esamuratov Aybek Ibragimovich

Tibbiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Samandarova Barno Sultonovna

Biologiya fanlari nomzodi, dotsent

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Tajiyeva Zebo Baxodirovna

Tibbiyot fanlari falsafa doktori (PhD)

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Nazarova Maloxat Berdiboyevna

Tibbiyot fanlari falsafa doktori (PhD)

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Xudaynazarova Salomat Ruzibaevna

Tibbiyot fanlari nomzodi, dotsent

Toshkent pediatriya tibbiyot instituti

ILMIY JURNAL TEXNIK KOTIBI

Sultanov Samandar Maxmud o'g'li

Arxeolog (tadqiqotchi pedagog)

Ma'mun Universiteti NTM

FILOLOGIYA

1. Yakubova Matluba Tajiboevna SHEVAGA XOS LEKSIK BIRLIKLARNING ERKIN SAMANDAR SHE'RIYATIDAGI BADIY AHAMIYATI.....	8
2. Rayxan Madaminova HOFIZ XORAZMIY "DEVON"IDAGI MA'NODOSH SO'ZLAR TAHLILI.....	17
3. Yangibayeva Nodira, Rahimova Mohigul HAYOT-MAMOT MOTIVINING IKKI XIL BADIY TALQINI.....	25
4. Niyazmetova Shahlo Adamboyevna ULUG'BEK HAMDAM SHE'RLARIDA PARALLELIZMLARNING QO'LLANILISHI VA O'ZIGA XOSLIGI.....	31
5. Pirmatova Ozodaxon Saparboyevna SHOLICHILIK LEKSIKASI VA GURUCHLI TAOM NOMLARINING LEKSIK-GRAMMATIK XUSUSIYATLARI.....	35
6. Jumanyazova Muxabbat Xusinovna XORAZM XALQ QO'SHIQLARI LEKSIKASIDAGI AYRIM SO'ZLARNING ETIMOLOGIYASI XUSUSIDA.....	40
7. Fayzullaeva Rukhshona Lutfulloevna, Melikova Martaba Numonovna INFLUENCE OF GLOBALIZATION ON THE COMMUNICATION PROCESS.....	44
8. Raufjon Maxmudov, Anaxon Vapayeva O'ZBEK VA RUS TILLARI LEKSIKASIDA ENG YANGI QATLAM.....	51
9. Ихтиёр Бабаназаров XII ACP XORAZM ILMIIY-ADABIY MUHOJITI DA MAHMUD ZAMAXSHARIYINING TUTGAN UYRI.....	56
10. Rayxan Madaminova HOFIZ XORAZMIY "DEVON"IDAGI KO'P MA'NOLI LEKSIK BIRLIKLARNING ASARDAGI O'RNI.....	62
11. Abdullayeva Poshshajon Usmon qizi FRAZEOLOGIK BIRLIKLAR VA ULARNING O'RGANILISHI.....	69
12. Matyakubova Surayyo Abdullayevna OGAHIYNING TARIXIY ASARLARIDA QO'SHMA FE'LLAR SINONIMIYASI.....	73
13. Xo'jamurodova Iroda Anvar qizi SEMIOTIKA: NAZARIY ASOSLAR VA TADQIQOTLAR.....	78

IQTISODIYOT

1. Karimova Madina

XORAZM VILOYATIDA KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHNING HUDUDIIY XUSUSIYATLARI VA TADBIRKORLIK KO'NIKMALARINI BAHOLASH.....83

2. Baxtiyarova Sabohat Baxtiyarovna

STRATEGIK MENEJMENTNING O'ZBEKISTON SHAROITIDAGI TATBIQI.....91

PEDAGOGIKA

1. Davletov Erkaboy Yusbovich

BOSHLANG'ICH SINFI O'QUVCHILARIDA TAYANCH HAYOTIIY KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISH IMKONIYATLARI.....95

2. Usanova Zulfiya Bozorovna

PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNING GENEZISI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI...98

3. Odinaeva Gulshoda Shavkatovna

TARBIYA DARSLARI VOSITASIDA O'QUVCHILARDA IJTIMOIIY DAXLDORLIK TUYG'ULARINI TAKOMILLASHTIRISH METODIKASI.....102

PSIXOLOGIYA

1. Raximov Bobur, Radjapova Dilnura

SHAXS IJTIMOIIYLASHUVINING PSIXOLOGIK ASOSLARI.....107

TARIX

1. Babajanova Nilufar Alisherovna

QUYI AMUDARYO TARIXIIY-GEOGRAFIK REGIONIDA URBANISTIK JARAYONLAR. AHOLINING JOYLASHISHI VA TARIXIIY TARAQQIIYOT SAHIFASI.....111

2. Bekchanov Doniyor

XORAZM JADIDLARI QARASHLARIDA DAVLAT VA JAMIYAT HAYOTINI MODERNIZATSIYALASH MASALALARI.....115

3. Tajiyeva Umida Rajabboevna

O'ZBEK XALQII MADANIYATIDA TABIIATGA MUNOSABATNING BA'ZI MASALALARI.....119

4. Tilovboyeva Mardona Aybekovna

O'RTA OSIYO MINTAQASI TABIIY-GEOGRAFIK HOLATI, HUDUDIIY CHEGARALARI MASALALARIGA DOIR BA'ZI CHIZGILAR.....123

5. Исмаилов Улугбек Сапарбой огли

ПРОБЛЕМА ХИЩНИКОВ В ЭКОЛОГИИ ДРЕВНЕГО ПЕРИОДА ХОРЕЗМСКОГО ОАЗИСА.....127

6. Rajabova Zuhra Sa'dullayevna, Raximova Intizor Rustamovna

XIX ASR OXIRI-XX ASR BOSHIDA TURKISTONDA TA'LIM TIZIMI TRANSFORMATSIYASINING BA'ZI MASALALARI.....132

7. Marimov Muzaffar Erkinovich XX ASRNING 20-30-YILLARI XORAZM OKRUGIDA SOG‘LIKNI SAQLASH SOHASI VA UNDAGI O‘ZGARISHLAR.....	137
8. Bekchanov Doniyor AVAZ O‘TAR QARASHLARIDA JADIDCHILIK G‘OYALARI.....	141
9. Sultanov Samandar Mahmud o‘g‘li XORAZM VOHASI VA G‘ARBIY SO‘G‘D HUDUDLARINING GEOGRAFIK SHAROITI, HUDUDIIY CHEGARALARI MASALALARI.....	145
10. Abdullayev Abdurasul Abdulpattoevich QUR‘ONI KARIM OYATLARINI TAVIL QILISHDA ISHORIY TAFSIRLARNI O‘RNI.....	149
11. Misrbekova Makhliyo THE REPRESENTATION OF USTRUSHANA’S HISTORY IN NUMISMATIC SOURCES...	155
12. Bekimbetov Bahodir Mirzabaevich YANGI O‘ZBEKISTONDA OROL FOJIASINI HAL ETISHGA YONDASHUVNING TUBDAN O‘ZGARISHI VA UNING NATIJALARI.....	161
13. Xayitmuratova Zaynura G‘aybullayevna QADIMGI MARKAZIIY OSIYO XALQLARINING METROLOGIK TIZIMI: O‘LCHOV BIRLIKLARINING PAYDO BO‘LISHI VA RIVOJLANISHI.....	167

Sultanov Samandar Mahmud o'g'li-
Abu Rayhon Beruniy nomidagi
Urganch davlat universiteti,
"Tarix" kafedrasini o'qituvchisi
samandar194seq@gmail.com

**XORAZM VOHASI VA G'ARBIY SO'G'D HUDUDLARINING GEOGRAFIK
SHAROITI, HUDUDIIY CHEGARALARI MASALALARI**

<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.15670171>

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada Janubiy Orolbo'yi va Quyi Zarafshon vodiysi geografik xususiyatlari va hududiy kartografiyasi tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Quyi Amudaryo, Zarafshon vodiysi, Xorazm, Samarqand, Aqchadaryo, Daryosoy, Echkiliksoy, Mahondaryo, Go'jayli, Oyoqagitma.

Sultanov Samandar Mahmud ogli-

Lecturer department of "History" of
Urgench State University named after Abu Rayhan Beruni

**GEOGRAPHICAL CONDITIONS AND TERRITORIAL BORDER ISSUES OF THE
KHOREZMIAN OASIS AND WESTERN SOGD REGIONS**

ABSTRACT

The article analyzes territorial cartography and the geographical features of the Southern Aral Sea region and the lower reaches of the Zarafshan valleys.

Keywords: Lower Amu Darya, Zarafshan valley, Khorezm, Samarkand, Akchadarya, Daryosoy, Echkiliksay, Makhandarya, Guzheily, Oyakagitma.

Султанов Самандар Махмудович-

преподаватель кафедры истории Ургенчского Государственного
Университета имени Абу Райхана Беруни

**ПРОБЛЕМЫ ПОГРАНИЧНЫХ ТЕРРИТОРИАЛЬНО УСЛОВНЫХ ВОПРОСОВ
ХОРЕЗМСКОГО ОАЗИСА И ЗАПАДНОГО СОГДА**

АННОТАЦИЯ

В статье анализируются территориальные картографии и географические особенности Южного Приаралья и Низовья Зарафшанских долин.

Ключевые слова: Низовья Амударьи, Зарафшонской долин, Хорезм, Самарканд, Акчадаре, Дарёсой, Эчкиликсой, Махандаря, Гужейли, Оякагитма.

KIRISH VA DOLZARBLIGI

Maqolada yer osti tebranishlarini takrorlanishi natijasida tarkib topgan Quyi Amudaryo va Zarafshon vodiysi geografik o'rni geomorfologiyasida yuz bergan o'zgarishlarni Temir davri arafasi manzarasini yoritish nazarga olingan.

METODLAR VA O'RGANILISH DARAJASI

XX – XXI asrlarda Janubiy Orolbo'yi va Quyi Zarafshon vodiysi geografik kengligini geografik joylashish umumjixatlari va o'ziga xos xususiyatlarini Xorazm arxeologiya ekspeditsiyasi Maxondaryo arxeologiya ekspeditsiyasini xamda Xorazm arxeologiya-etnografiya ekspeditsiyasi (A.V.Vinogradov xabarligida), Samarqand Davlat Universiteti arxeologiya guruhi (M.Juraqulov), N.U.Xolmatov) ning tosh asriga oid manzilgohlarida keng qamrovli tarzda olib borgan arxeologik izlanishlar natijalarni asos qilib olgan arxeologik tadqiqotlarda qayd qilingan ma'lumotlarni nazariy-qiyosiy taxlil asosida mazkur band mazmunini qamrab olgan tarixiy jarayonlarni yoritish mumkin. Geografik tadqiqotlar natijasida bundan biz yashab turgan er zamini tarixi besh milliard yil bo'lgan, uning rivojlanish tarixi arxey, paleozoy va kaynazoy kabi geologik eralardan iborat. Yer tarixini Kaynazoy erasi uchlamchi va to'rtlamchi davrlarda 50-60 million yil, to'rtlamchi bosqichida 3-3,5 million yillarni qamrab olgan, mazkur bosqichning boshlarida yorug' olamga qadam tashlagan odamzotga osmono'par tabiiy tog'-g'orlar va tekisliklarda buloq va qorlar erishi va yomg'irlarning botiqlarda to'planishi natijasida xosil bo'lgan suv xavzalar sohili etaklari Flora va Faunaga serob bo'lgan. Vatanimiz xududining yuzasini geografik jixatidan bir-briga o'xshamaslik xolati er osti tebranishlari natijasida vujudga kelgan tabiiy-iqtisodiy hududlar Toshkent, Farg'ona, Surxondaryo, Zarafshon va Quyi Amudaryo kabi sernam va sernam xududlar tasvir etgan. Geografik tadqiqotlar natijalariga ko'ra, biz yashayotgan muqaddas zamin geomorfologik xususiyatlari jihatidan quyidagi tabiiy-iqtisodiy hududlarga bo'lingan. Tog'li va tekislik hududlar, hozirgi Qoraqalpog'iston respublikasi, Xorazm viloyati hamda Turkmaniston respublikasi Toshhovuz viloyati Buxoro-Qorako'l vohasi 25-10 million yilliklarda tekislik bo'lgan [1.B 283]

Tarixiy ma'lumotlarga ko'ra, Pleystotsen muzligining Mindel bosqichidan-Vyurm muzligi davrida va Qizilqumni muzlik qoplagan [2.B.14] 3.B 13].

Yer geologiyasi to'rtlamchi davrning Golotsen davriga kelganda (tosh asrini yakuniy bosqichi) iqlim sharoitning hozirgina qaraganda yaqin bo'lganligi bois muzlikni shimoliy tomon chekinishi natijasida Xorazm va Buxoro-Qorakul tekisligi suv xavzalari chuchuk suv xavzalariga aylangan, ular sohili etagiga ulangan tepaliklar sof tuproqqa ega bo'lib, tabiiy maysalarga qoplagan, bu esa ulardan foydalangan ajdodlarimiz sog'ligi saqlab kundalik turmush tarzini olib borishiga imkon yaratgan. Afsuski, sernam va serunum odamzotning o'z manfaatlarida foydalanishi uzoq muddatda olib bormagan, bunga Amudaryo va Zarafshon daryolari suv sathi Tranggessiyasi tekislik muhitini butunlay o'zgartirib yuborgan. Mil.avv-gi 8-7 ming yilliklarga kelganda Amudaryo va Zarafshon daryolari Qizilqum To'liqinsimon sochma qum tekisliklari oralig'ida faoliyat olib borgan suv xavzalarida suv sathi ko'tarilishi natijasida qo'shni tekisliklarda qoplab olish natijasida ular miqdoriy jixatidan o'zgargan. Amudaryo taraqqiyoti natijasida O'zbekiston shimoli-g'arbiy tomonida joylashgan tekislik Xorazm vohasini tashkil etib, u o'ng sohil xududida Oqchadaryo irmog'i faoliyati natijasida Qizilqumni Sho'roxon-Sulton Uvays tog'i oralig'i Oqchadaryo, Sulton Uvays tog'i-Orol dengizi oralig'i Shimoliy Oqchadaryo xavzasiga bo'lingan, ularning geografik xolati, xududiy chegaralari yaxlit emas, bu omilga Sulton Uvays tog'i Qizilqum tomon 25 km uzunligi xolati sabab bo'lgan [-4.S 709]. Amudaryodan To'rtkul tumani Sho'roxon qishlog'i xududidan ajralib chiqqan Oqchadaryo irmog'i Qizilqumdan shimoliy tomonga suvini olib borishi munosabati bilan Sulton Uvays tog'igacha bo'lgan tekislik Janubiy Oqchadaryo nomi bilan adabiyotlar saxifasidan o'rin olgan [5.S 17]. Samarqand va Buxoro va Navoiy viloyatlari Qadimgi Zarafshon daryosi suv ta'minoti ta'minoti bo'lib, uning suv olish manbasi Turkiston, Janubidan Hisor xamda Zarafshon tizmalaridan oqib tushgan jilg'alarni qamrab olgan Fandaryo-Matgoh jilg'alar birlashib, Zarafshon nomi adabiyotlar sahifasida qayd qilingan [6-.B 22]. Janubiy Oqchadaryo geografik xususiyatini namoyon qilgan Amudaryo kabi, Zarafshon daryosi suv oqimi xarakati natijasida Zarafshon vodiysi quyi xavzasi tarkib topib, uning geografik xududi

Oqchadaryo xavzasidan farqlanish xolati bir-birini takror qilmaydigan xududlarga bo'lingan emas [7-B.338]. Quyi Amudaryo va Zarafshon daryosi quyi xavzasi geomorfologik jihatidan chegaralarga ajralishadi farqlanish xususiyatlariga ega. Bu xususiyat Oqchadaryo irmog'i Orol dengiziga yunalishida Sulton Uvays tog'idan keyin bir necha tarmoqlarga bo'linib, suvini Orol dengiziga olib borgan, Zarafshon daryosi Daryosoy, Echkiliksoy, Maxondaryo, Go'jayli va Oyoqagitma irmoqlari suvlari Qizilqum oralig'ida botiqlarni suv xavzalariga aylantirgan, ularni sohil etagi xududiy chegarasini tashkil qilgan.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Geologik jarayonlar natijasida tarkib topgan Xorazm tekisligi va Quyi Zarafshon vodiysi xududining geografik o'rni, geografik xolati, tabiiy muhit, iqlim sharoit umumiylik bo'lib, ularni geomorfologik tuzilishi Amudaryo va Zarafshon daryolari suv tarkibidagi mineral ashyolarga bog'liq bo'lgan. Geologik jarayonlarni geografik manzarasini Amudaryo Oqchadaryo xavzasi, Quyi Zarafshan daryosi quyi xavzasida Daryosoy, Echkiliksoy, Maxondaryo, Xo'jayli, Oyoqagitma irmoqlari suv ta'minoti bilan bog'liqligi masalalari taxlil qilindi. Natijada esa Amudaryo o'ng sohil va Quyi Zarafshon vodiysining geologik jarayonlar natijasiga bog'liq bo'lgan Amudaryo va Sirdaryo o'rtasida geografik kenglikni geografik muhiti masalasiga oid natijalar qayd qilgan.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Maqola mazmunini qamrab olgan fikr-mulohazalar quyidagilarni qayd qilish imkoniyati xosil bo'ldi:

- Geologik jarayonlarning bir necha takrorlanishi natijasida pleystotsen muzligining (Mindel bosqichi 500 ming yillikda) Vyurm muzligi bosqichi oxirigacha Quyi Amudaryo va Zarafshondaryo quyi havzasi atroflari tekislik bo'lganligi;

- Geologik jarayonning pleystotsen muzligi golotsen davrigacha davom etishi, Sulton Uvays tog'i balandligi geografik manzarani tasvir etish;

- Mil.avv. 10-9 ming yilliklarda havo harorati ko'tarilishi munosabati bilan Tatis muzligi shimolga chekinishi natijasida janubiy Aqchadaryo va Quyi zarafshon tekisligi geografik muhitiga aylangan, yomg'ir va qor suvlari suv xavzalarini to'ldirishi, ular sohili xududiga ulanib ketgan tuproq sof holda bo'lishi;

- Amudaryo Mil.avv. 8-6 ming yilliklarda shimol tomon yo'nalishida tekislik, o'ng va so'l soxil xududlariga ajralishi, Zarafshon daryosini, Daryosoy, Echkiliksoy, Mahondaryo, Go'jayli va Oyoqagitma irmoqlari harakati natijasida bir-birini takrorlangan havzalari sohili etaklari hududiy chegaralarini hosil qilishi kabi xulosalar qayd qilindi.

Takliflar bo'yicha quyidagi g'oyalar ilgari surildi:

1. Amudaryo taraqqiyoti natijasida tarkib topgan Aqchadaryo xavzasi geologik va geografik jihatidan ulanib ketgan Quyi Zarafshon vodiysining O'zbekistonning asosiy ekin-tekinklikni ajdodlarimizning olib borgan o'zlashtirish siyosati natijasida Gulshan diyorga aylangan hozirgi vaqtda geografik kenglik dashtga aylanib qolishi omillarini o'rganish zarur.

2. Xorazm vohasi, Amudaryo, Zarafshon daryosi Qizilqum sahrosi sharoitida geografik xususiyatlarini o'rganish;

3. Oqchadaryo xavzasi va Quyi Zarafshon vodiysi xududlarining O'zbekistonning iqtisodiy-etnik madaniy rivojlanishida tarixiy o'rnini yoritish kabi takliflar ilgari surildi. Arxeologik, etnografik va geografiya ma'lumotlarini nazariy-qiyosiy taxlil asosida ikki xudud axolisi o'zaro aloqalari va o'ziga xos xususiyatlarini o'rganish kabilar taklif qilinadi.

Iqtiboslar/References/Сноски

-
1. Баратов П. Ўзбекистон табиий географияси. – Тошкент, "Ўқитувчи", 1996.
  2. Кабиров Ж, Сагдуллаев А. Ўрта Осиё археологияси - Тошкент: "Ўқитувчи" 1990.
  3. Ибрагимов Р.З. Ўрта Осиё археологияси-Тошкент,2020.
  4. Виноградов А.В. Неолитические памятники Хорезма - М.:Наука 1968.

Вып 8.

5. Низовья Амударьи Сарыкамыш Узбой История формирования и заселения-М.:Наука.Вып 3. 1960.
6. Мухаммаджанов А. Куйи Зарафшон водийсининг суғорилиш тарихи-Тошкент. Фан, 1972.
7. Баратов П, Маматқулов М, Рафиқов А. Ўрта Осиё географияси-Тошкент “Ўқитувчи”, 2002.

«MA'MUN SCIENCE» JURNALI

3 JILD, 5 SON

ЖУРНАЛ «MAMUN SCIENCE»

TOM 3, HONEP 5

JOURNAL OF «MAMUN SCIENCE»

VOLUME 3, ISSUE 5

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Тадқиқот город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000